

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ**Η ΩΡΑΙΑ ΕΛΕΝΗ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ, ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΝΕΟΓΝΟΛΟΓΟΣ,
ΙΔΡΥΤΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ «ΕΚΘΕΤΟΚΟΜΕΙΟΥ» ΚΥΘΗΡΩΝ - ΙΑΤΡΟΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ**

*Συμβολή στη Δημόδη Μαιευτική και Νεογνολογία κατά τη Μυκηναϊκή Εποχή
(Β' ΜΕΡΟΣ)*

**Χρίστος Θ. Οικονομόπουλος¹
Αλεξάνδρα Χρ. Οικονομοπούλου²**

Ε. Η λαϊκή παράδοση για την «Τρανή Νεράιδα» από τη Λακωνία, Αρκαδία και Μεσσηνία και η ταύτισή της με την Ωραία Ελένη της Σπάρτης

Είναι γνωστό από τα αρχαία χρόνια ότι η μορφή, η συμπεριφορά και η δράση μιας ωραίας και μοιραίας γυναίκας, αποτελούν την πηγή για τη λαϊκή αντίληψη και τη δημιουργία ενός αυτοτελούς μύθου. Αυτό γίνεται γιατί μια πραγματική ιστορία με επίκεντρο μια νέα και ωραία γυναίκα γίνεται εύκολα ένα λαϊκό δρώμενο, το οποίο έκτοτε συνεχίζεται να ζει γιατί διατηρεί τον ιστορικό πυρήνα ανεξάρτητα αν υφίσταται διάφορες τροποποιήσεις.

Τρανό παράδειγμα αυτού είναι η παράδοση και ο θρύλος της «Τρανής Νεράιδας» που καταγράψαμε κατά την επιτόπιο συλλογή για νεράιδες τα έτη 1962 - 1965 στην Αρκαδία, στη Λακωνία και στη Μεσσηνία. Η παράδοση αυτή ζει ακόμα στη μνήμη μερικών γιαγιάδων στις περιοχές αυτές και μερικών ενηλίκων που ήσαν τότε παιδιά ηλικίας 4 - 8 χρονών και ζούσαν τα μαγικά τους χρόνια με το κορύφωμα της φαντασίας τους.

Με την ευκαιρία της μελέτης της Ωραίας Ελένης της Σπάρτης ως της πρώτης Ελληνίδας Νεογνολόγου βρήκαμε αρκετά στοιχεία, ώστε την παράδοση της «Τρανής Νεράιδας» να την ταυτίσουμε με την αυτοτέλεια του μύθου της απαγωγής της Ωραίας Ελένης του Μενελάου από τον Πάρι γιο του βασιλιά της Τροίας Πριάμου. Επίσης, την κατατάξαμε στα αίτια της φοβερής εκείνης πολεμικής σύρραξης, του Τρωικού Πολέμου. «Τα κακά της Τρωάδας», όπως ακόμα διατηρούνται στη λαϊκή φαντασία, μας έφεραν περισσότερο κοντά για να κατανοήσουμε πληρέστερα τις επιβιώσεις που ζουν ακόμη στον προφορικό λόγο των λαού από ένα τόσο μεγάλο ιστορικό γεγονός.

Ειδικότερα τα παραμύθια και οι παραδόσεις για τις Νεράιδες και τις Βασίλισσές τους, τις Αρχόντισσες, τις Κυρές-Καλές, τις Μελπιανές ή «τις Καλύτερες από εμάς» που απαντούν σε μεγάλο αριθμό στην Πελοπόννησο, δεν έχουν απασχολήσει συστηματικά τους Λαογράφους, ούτε ακόμη έχουν, όπως θα έπρεπε, συστηματικά να ερευνηθούν από τους Εθνολόγους και Ανθρωπολόγους, ώστε να μπορεί να γίνει σύγκριση σε σχέση με τις άλλες κατηγορίες των παραμυθιών και των διάφορων παραμυθικών τύπων.

Τα παραμύθια για τις Νεράιδες και για τα διάφορα υπεράνθρωπα όντα όπως λ.χ. Δράκους, Στρίγγλες, Λάμιες, Πελλούδες, Κύκλωπες, Ατσουμπάδες κ.λπ. αποτελούν ένα λαϊκό θησαυρό που άπτεται της Μυθολογίας της Ιστορίας, της Εθνολογίας, της Θρησκειολογίας της Ανθρωπολογίας και της Ιατρικής και θα πρέπει να ερευνηθούν συστηματικά. Αναφέρω ενδεικτικά ότι σήμερα η Κοινωνική Παιδιατρική, η Ψυχική Υγιεινή της παιδικής ηλικίας, καθώς και η Παιδοψυχιατρική έχουν ενδιαφερθεί για τη συστηματική μελέτη λ.χ. των μαγικών παραμυθιών, τα οποία παρέχουν πληροφορίες από τη ζωή και τη δράση λ.χ. των Νεράιδων. Γι' αυτό θα πρέπει να καταγραφούν πριν χαθούν από την εισδοχή των νέων τρόπων ζωής στην ύπαιθρο χώρα, από την καταλυτική επίδραση του τεχνολογικού πολιτισμού, επάνω στη δομή του κατά παράδοση λαϊκού πολιτισμού. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με σύζευξη και συνεργασία των παραπάνω επιστημών.

Αναφορικά με το λαϊκό παραμύθι της Τρανής Νεράιδας έχουμε διαπισώσει ότι εκείνο που σαγηνεύει κατά πρώτο λόγο τα παιδιά την περίοδο των μαγικών τους χρόνων (4 - 8), είναι η απαρίθμηση των επιμέρους χαρμών και των συγκεκριμένων πράξεων και ενεργειών της Τρανής Νεράιδας. Όλα αυτά προσδίδουν μια συνολική λαμπρή εικόνα της εκπάγλου ομορφιάς, όπως λ.χ. συμβαίνει με την περιγραφή της Τρανής Νεράιδας που εμφανίζεται στα μάτια της φαντασίας των μικρών παιδιών ως ξανθομαλλούσα, ροδομάγουλη με γλυκά γλαρά καταγάλανα μάτια, ως γαϊτανοφρύδα, δαχτυλιδόστομη με κάτασπρα δόντια, αφοπλιστικό χαμόγελο, ολόλευκο λαιμό, βαθύκολπα στήθη, αφράτα μπράτσα κ.ά. (Εικ. 9).

Όλα αυτά χωριστά είναι πολύ προσφιλή στα παιδιά της ηλικίας αυτής των μαγικών χρόνων (4 - 8) γιατί μπορούν να

Εικόνα 9. Τρεις φιγούρες που πλησιάζουν την εικόνα της «Τρανής Νεράιδας», όπως τη φαντάζονται στο λαϊκό παραμύθι τα παιδιά ηλικίας 4 - 8 χρόνων που βιώνουν τα μαγικά τους χρόνια. Αλλά παιδιά τη φαντάζονται ξανθομαλλούσα, άλλα ροδομάγουλη, άλλα φεγγαροπρόσωπη με γλυκά γλαρά μάτια, εκπύγλου ομορφιάς, γαϊτανοφρύδα και δαχτυλιδότομη, που έχει σχέση με τη σελήνη, τα άστρα και το νερό.

συχετισθούν, να συγκριθούν και να ταυτισθούν με την ομορφιά καθώς και με το στενό οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον. Η Φεγγαρογέννητη, η Ηλιογέννητη, η Πεντάμορφη, η Πανόρια, η Φεγγαροπρόσωπη Αρχόντισσα των Νεράιδων, η «Τρανή Νεράίδα» με τα πολλά της χαρίσματα προσωποποιείται άνετα και ταυτίζεται με συναισθηματική μεταβίβαση με την Ωραία Ελένη της Σπάρτης.

Πίσω από αυτή την ταύτιση της «Τρανής Νεράιδας» με την Ωραία Ελένη της Σπάρτης ευρίσκεται μια ιατρική νομοτέλεια αναπόσπαστα συνδεδεμένη με το ιδάλμα της μητέρας και του πατέρα. Όπως απέδειξε την τελευταία δεκαετία η σύγχρονη Παιδιατρική Ενδοκρινολογία και η Παιδιατρική Νευροφυσιολογία, οι παραγόμενες νευροχημικές ουσίες και νευροορμόνες ως νευρομεταβιβαστές στον ταχέως αναπτυσσόμενο εγκέφαλο των νηπίων και των παιδιών με τις Β - ενδορφίνες, τις σπιμουλίνες, τις ντοπαμίνες, τα πολυπεπίδια ευεξίας συνεχίζουν, διατηρούν, διαιωνίζουν και συντηρούν την ύπαρξη αυτών των μαγικών παραμυθιών και παραδόσεων για τις ωραίες γυναίκες ή άνδρες, δηλ. τις Νεράιδες και

τους Νεράιδους. Αυτό έχει σοφά τοποθετηθεί από την ίδια τη φύση, ώστε όλα τα φυσιολογικά αναπτυσσόμενα παιδιά αμφότερων των φύλων κατά τη διάρκεια των μαγικών χρόνων της ηλικίας (4 - 8) ετών επεξεργάζονται ασυνείδητα στον υποθάλαμό τους (σπουδαίο μορφοπλαστικό όργανο), τα μεν αγόρια την ιδανική εικόνα της ωραίας γυναίκας, τα δε κορίτσια την ιδανική μορφή του άνδρα και θέλουν με τη φαντασία τους να ονειρευτούν και να ταυτίσουν τα ιδάλματα αυτά με τους μελλοντικούς τους συντρόφους. Αν αυτό δεν καταγραφεί νευροχημικά και νευροορμονικά την περίοδο των μαγικών χρόνων, τότε τα άτομα αυτά κατά την ενήλικη ζωή τους θα παρουσιάσουν προβλήματα φυσιολογικής προσαρμογής της γενετήσιας συμπεριφοράς τους.

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει επιστημονική μελέτη στην Ελληνική και Ξένη Βιβλιογραφία που να αναφέρονται στην «Τρανή Νεράίδα», ούτε έχει επιχειρηθεί σε παραμύθια για νεράιδες ανάλογος συχετισμός σχετικώς με την επιβίωση της Ωραίας Ελένης της Σπάρτης. Απ' το πρωτογενές αθησαύριστο υλικό που συγκεντρώσαμε, φέρουμε στο φως τρεις άγνωστους τομείς της προσωπικότητας της Ωραίας Ελένης που επιβίωσαν στη λαϊκή παράδοση της «Τρανής Νεράιδας». Παρ'ότι η Ωραία Ελένη με την ομορφιά της έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο κατά τη Μυκηναϊκή εποχή και έγινε το κίνητρο να ενωθούν για πρώτη φορά στην Ιστορία τους όλοι οι Έλληνες, οι οποίοι χάρις σ'αυτήν αισθάνθηκαν ότι ανήκουν στο ίδιο ομόγλωσσο, ομόαιμο και ομόεθνο γένος και ενωμένοι πολέμησαν για τα ύψιστα εθνικά τους συμφέροντα τους βάρβαρους της Ανατολής. Δεν την χαρακτηρίζουμε ως εθνική ηρωίδα, παρ'ότι με την

Εικόνα 10-γ Έργο του Domenico Zampieri 1581-1641. Η Ευσπλαχνία.

ομορφιά της έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο κατά τη Μυκηναϊκή εποχή. Παρά ταύτα της αποδίδουμε τα «σκήπτρα» που η παράδοση διέσωσε στις επιβιώσεις της.

ΣΤ. Η Ωραία Ελένη η πρώτη Ελληνίδα Νεογνολόγος που ταυτίζεται με την «Τρανή Νεράιδα» της Αρχαίας Ελληνικής Παράδοσης

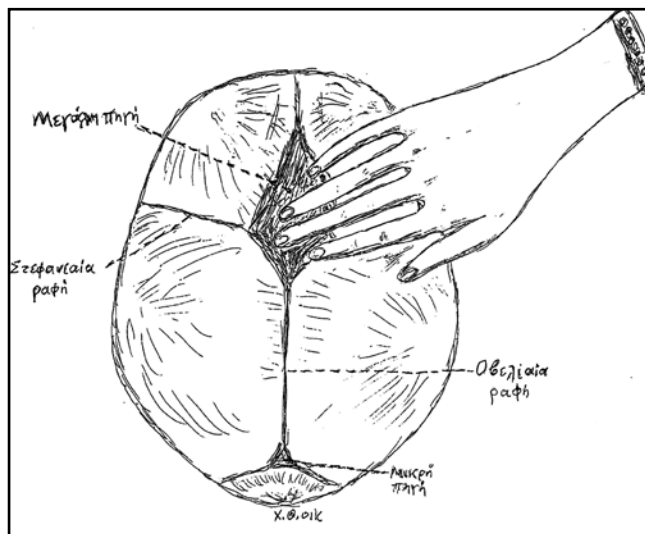
Η Ωραία Ελένη ταυτόσημη με την «Τρανή Νεράιδα», ήταν η πρώτη Ελληνίδα Νεογνολόγος που απέκτησε την εμπειρική της Παιδιατρική τα επτά χρόνια υπηρεσίας στο Ναό της Σελήνης στη Θεράπνη και είχε επινοήσει το διαγνωστικό σημείο της εξέτασης του «απαλού», ήτοι της προουσίας βρεγματικής πηγής που όταν είναι βαθουλωμένη (εισέχουσα) το νεογνό είναι βαριά αφυδατωμένο κι από άσχημο και ζαρωμένο το ενυδάτωνε και το έκανε «όμορφο» (Εικ. 10). Ο Ηρόδοτος αναφέρει, Πανσανίου Λακωνικά ΙΙΙ (99,19 - 13) και (Ηρόδοτου 6, 69) διεξοδικά την ιστορία μιας τροφού, η οποία είχε αναλάβει τη φροντίδα ενός άσχημου καχεκτικού θηλυκού βρέφους. Το πήγαινε στο ιερό της Ελένης και το άφηνε εμπρός στο άγαλμά της και παρακαλούσε τη Θεά να το απαλλάξει από την ασχήμια του. Τότε έβγαινε μια άγνωστη γυναίκα, η οποία άγγιζε το κεφάλι του βρέφους και βεβαίωσε την τροφό πως θα γίνει η ωραιότερη γυναίκα στη Σπάρτη. Από τότε η μορφή του νηπίου κοριτσιού άλλαξε και αργότερα αυτό έγινε όμορφο και σύζυγος του βασιλιά Αρίστωνα. Γι αυτό γινόταν στη Σπάρτη η γιορτή τα «Ελένεια». Η δε Ελένη ως «τρανή νεράιδα» (Εικ. 10-γ-δ) είχε ταυτιστεί με την Ευσπλαχνία.

Είναι η Ελληνίδα που ονομάτισε πρώτη το «Απαλό», «Πηγγή» και διατηρείται ακόμη στην Ιατρική ορολογία και που επίσης το ονόμασε «μοίρα» και «πεπρωμένο». Δεν διαστάζουμε να προτείνουμε στη Διεθνή Ιατρική Κοινότητα το κλινικό σημείο ψηλάφησης της πρόσθιας πηγής που ο κάθε γιατρός κατά την κλινική εξέταση του εκάστοτε νεογνού πρέπει να αναφέρεται στο όνομα «Σημείο της Ωραίας Ελένης» (Εικ. 11). Επίσης ήταν η πρώτη που ως Τρανή Νεράιδα ίδρυσε στο Σπήλαιο των Διοσκουρών στην «Τρανή Νεραϊδοσπηλιά» δηλ. στο νυν Σπήλαιο της Αγίας Σοφίας Μυλοποτάμου, το πρώτο στον Κόσμο «Εκθετοκομείο» για την περίθαλψη και τη σωτηρία των εκθέτων θηλέων νεογνών. Αυτή σύμφωνα με την παράδοση της «Τρανής Νεράιδας» είχε ορίσει κανόνες νοσηλείας και περίθαλψης, καθώς και τον «Κανόνα των Εφτά».

Ήταν η πρώτη που επανεξέταζε την τρίτη ημέρα από τη γέννησή του, το κεφάλι και το υπόλοιπο σώμα του νεογνού για να διαπιστώσει τυχόν κακώσεις. Επίσης για πρώτη φορά εφαρμόζε τη μάλαξη για τη διάπλαση του κρανίου του νεογνού. Ήταν ακόμα η πρώτη, που χωρίς να γνωρίζει περί ηλεκτρολυτικών διαταραχών, από ένστικτο είχε επινοήσει όσα νεογνά ήσαν αφυδατωμένα τα έβαζε κρατώντας τα κάτω από τους «μαστοειδείς» σταλακτίτες να «θηλάζουν» σταγόνα - σταγόνα διαυγές υγρό με ιχθυοστοιχεία Na, Cl, K, Ca Πυριτικά άλατα κ.λπ. αποκαθιστούσα έτσι εμπειρικά την οξεοβασική ισορροπία στον οργανισμό των νεογνών. Τους «μαστούς των Νυμφών» η Λαϊκή Ιατρική Παράδοση διέσωσε ως «βυζιά της Τρανής Νεράιδας». Παρά τις καταστροφές που έχει υποστεί το Σπήλαιο Μυλοποτάμου δια μέσω των αιώνων από τους Πειρατές κ.λπ., όμως η ομάδα των 33 μαστοειδών σταλακτιτών που τον περασμένο αιώνα οι ευσεβείς Κυθήριοι τους λέγαν «Βυζιά της Παναγίας» και μερικοί τους λέγαν «ιαματικές Νεροσταλίδες για τα άσωστα παιδιά» έχουν διασωθεί.

Κατά την αφηγηματική διαδικασία του παραμυθιού της Τρανής Νεράιδας, επίσης μαθαίνουμε ότι η Ωραία Ελένη

Εικόνα 11. Η Ωραία Ελένη, ταυτόσημη με την «Τρανή Νεράιδα» πρέπει να θεωρηθεί ως η πρώτη Ελληνίδα Νεογολόγος, γιατί επί μια επταετία είχε αναλάβει την φροντίδα των εκθέτων θηλέων νεογνών στο ναό της Θεράπης. Επίσης είχε επινοήσει την ψηλάφηση του «απαλού», δηλαδή της πρόσθιας βρεγματικής πηγής για τη διάγνωση της αφυδατώσεως. Αν η πηγή ήταν εισέχουσα (βαθουλωμένη), ενυδάτωνε το νεογνό και από ζαρωμένο και άσχημο το έκανε όμορφο.

Εικόνα 12. Το φυτό «Ελένειο» φέρει το όνομα της Ωραίας Ελένης, γιατί πρώτη αυτή είχε βρει τη θεραπευτική και εντομοαπωθητική ιδιότητά του. Πρόκειται για την Κόνιζα (Inula).

ως Τρανή Νεράιδα είχε ασχοληθεί με τα ιαματικά βότανα για τη θεραπεία διαφόρων παθήσεων των βρεφών και παιδιών. Πρώτη αυτή εισήγαγε, όπως λέγει η παράδοση, τη χρήση του χαμομηλιού για τη θεραπεία των κωλικών των βρεφών. Επίσης κατέδειξε την εντομοαπωθητική σημασία της Κόνιζας (Inula) που έκτοτε το βότανο αυτό φέρει το όνομά της «Ελένειον» ή «Ψυλλόχορτο» στη Λακωνία και στα Κύθηρα, γιατί σκοτώνει τους ψύλλους (Εικ. 12).

Επειδή η Τρανή Νεράιδα ήταν ταυτισμένη με τρεις μορφές γυναικών, την Ωραία Ελένη, τη Θεά Σελήνη και τη Θεά Αφροδίτη στα Κύθηρα, μας απεκάλυψε εμμέσως πλην σαφώς από τις επιβιώσεις και την ταύτιση ότι η Ωραία Ελένη μετά την εκούσια απαγωγή της με τον Πάρη κατέφυγε στο νησί των Κυθήρων, της προστάτριας της Θεάς Αφροδίτης πολιούχου των Κυθήρων και συγκεκριμένα στο λατρευτικό Σπήλαιο των αδελφών της Διοσκούρων δηλ. στο νυν Σπήλαιο Αγίας Σοφίας Μυλοποτάμιου και όχι στο νησάκι Κρανάη του σημερινού Γυθείου, όπως εσφαλμένα, αναφέρει ο Όμηρος. Από την επιβίωση της παράδοσης για την Τρανή Νεράιδα επιχειρούμε να ταυτίσουμε την αυτοθυσία της για τα «γαλοκαμένα έκθετα» με μια ισχυρή μεν, αλλά ευγενή προσωπικότητα, που είχε η ωραία βασίλισσα με τα σπάνια για την εποχή της φιλόθροπα αισθήματα.

Αν κάποιος αναλογισθεί την έννοια της αγάπης και της φιλανθρωπίας που πολλούς αιώνες αργότερα κήρυττε ο Θεάνθρωπος, αντιλαμβάνεται ο καθένας πόσο προχωρημένη σε ανθρωπιστικά αισθήματα ήταν η καρδιά της Τρανής Νεράιδας, τότε που τα νεογνά ιδίως τα θήλεα, η Πατριαρχία τα θεωρούσε ανάξια υπάρξεως. Αυτά λοιπόν τα έκθετα θήλεα, νεογνά που τα απέθεταν έξω από το σπήλαιο αφυδατωμένα, ζαρωμένα και άμοιρα, η Ωραία Ελένη που ήταν μια έμπειρη Νεογολόγος τα έσωζε και τα μεταμόρφωνε από άσχημα (αφυδατωμένα) σε όμορφα (=ενυδατωμένα). Αν δε φαντασθεί κάποιος ότι το τεράστιο αυτό έργο το εξετέλεσε σε διάρκεια μόνο τριών μηνών προκειμένου να εξιλεωθεί έναντι των δικαίων και φρουρών της ηθικής, αδελφών της Διοσκούρων, του Κάστορος και του Πολυδεύκη δύναται να εκτιμήσει γιατί τόσο οι ευσεβείς Κυθήριοι όσο και οι πατριώτες της Λάκωνες την αποθέωσαν, την θεοποίησαν και μετά θάνατον την καταστέρησαν ως Πλειάδα-Πούλια-Σελήνη μετά τον 8^ο π.Χ. Αιώνα και μέχρι τους τελευταίους αιώνες της Ρωμαιοκρατίας. Όλους αυτούς τους αιώνες ήταν η Θεά, η προστάτης των μικρών παιδιών, της γονιμότητας, της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της Βοτανοθεραπευτικής.

Σε λίγα χρόνια από τότε που έπεσαν τα είδωλα του Δωδεκάθεου το όνομα Ελένη, ως να επρόκειτο για κάποια θεία μεταμόρφωση, κατέστη περισσότερο άγιο και σεβάσιμο, αφού το όνομα Ελένη έφερε, λάμπρυνε και δόξασε η μητέρα του Μεγάλου Κωνσταντίνου, η Αγία Ελένη. Τον γιο της Μεγάλο Κωνσταντίνο έπεισε η αγία μητέρα του να αναγνωρίσει τη νέα θρησκεία του Θεανθρώπου ως την επίσημη θρησκεία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Έτσι ο Μέγας Κωνσταντίνος έγινε ο θεμελιωτής του Χριστιανισμού, της θρησκείας της αγάπης, της μετάνοιας, της πίστης

Εικόνα 13. Όταν μετά τον 4ο μ.Χ. αιώνα επικράτησε στον Ελλαδικό χώρο η θρησκεία του Θεανθρώπου της αγάπης, της μετάνοιας, της πίστης και της ελπίδας, το όνομα Ελένη έγινε περισσότερο σεβαστό, αφού το όνομα Ελένη έφερε, ελάμπρινε και δόξασε η Αγία Ελένη, μητέρα του Μεγάλου Κωνσταντίνου, ο οποίος εδραίωσε το χριστιανισμό στη μεγάλη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Έκτοτε το όνομα Ελένη απαντά ως το συχνότερο όνομα στο Βυζαντινό και Μεταβυζαντινό Ελληνισμό.

και της ελπίδας (Εικ. 13).

Έκτοτε το όνομα Ελένη καθ' όλη τη διάρκεια της Χιλιετούς Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, καθώς και τα χρόνια μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης, δηλαδή τα χρόνια της στυγνής τυραννίας των Οθωμανών και της δημιουργίας του Νέου Ελληνικού Κράτους, απαντά ως το συχνότερο όνομα στον Ελληνικό χώρο μετά το όνομα της Παναγίας. Αλλά επιπλέον, υπερτερεί το όνομα της Ελένης όλων των λοιπών ονομάτων, γιατί έχει χλιοτραγουδηθεί στα δημοτικά μας τραγούδια (Εικ. 14). Για να διατηρηθεί ένα τέτοιο όνομα τέσσερις χιλιετηρίδες, δηλ. 40 ολόκληρους αιώνες στον Ελληνικό πολιτισμό, εκτός από την ομορφιά και το θείο κάλλος της ωραίας και αιωνίας γυναίκας, περικλείει μέσα του και ένα θείο δέος εις πείσμα του Ομήρου που αν και τυφλός την είχε χλιοτραγουδήσει, αλλά πολύ κυνικά ισχυριζόταν ότι η Ωραία Ελένη ήταν μια απλή θνητή και δεν έπρεπε ποτέ να θεοποιηθεί, ως ήταν κόρη του Δία.

Γιατί όπως έλεγε δεν σημαίνει ότι επειδή ένας έχει πατέρα Θεό πρέπει να γίνει και αυτός Θεός. Πιστεύουμε ότι μια Ωραία Ελένη θα πρέπει να μένει παντοτινά ωραία διαμέσου των αιώνων ως η «ατήραχη» στο κάλλος Ωραία Ελένη και για αυτούς που θα έρθουν: Η Ωραία Ελένη!

Ζ. Η ταύτιση της Ωραίας Ελένης και της «Τρανής Νεράιδας» Αρχόντισσας των Νεραίδων στη λαϊκή παράδοση του Σπηλαίου Μυλοποτάμου Κυθήρων

Κατά την επιτόπιο συλλογή παραμυθιών για νεράιδες τα έτη 1962 - 1965 στην Πελοπόννησο είχαμε εντυπωσιαστεί με την προφορική παράδοση της «Τρανής Νεράιδας» που εντοπίσαμε στους Δήμους Φαλάνθου, Μολάων και Καρδαμύλης. Στην παράδοση αυτή αναφέρονται οι τρεις βιολογικοί σταθμοί της ζωής μιας ωραίας εξωτικής γυναίκας, της «Τρανής Νεράιδας» ήτοι α) από τη γέννηση μέχρι την εμμηναρχή, β) από την εμμηναρχή ως την εμμηνόπαυση και γ) από την κλιμακτήριο μέχρι το θάνατο.

Η γνώση της παράδοσης αυτής με τα αντίστοιχα θέληγτρα της κάθε περιόδου θα μας βοηθήσει να διαμορφώσουμε νέα άποψη για τις Νεράιδες από τις τότε επικρατούσες αντιλήψεις, ότι λ.χ. οι νεράιδες ήταν αόρατα, αιθέρια, εξωκοσμικά στοιχεία που ζούσαν σε σπηλιές, σε πηγάδια, σε ποτάμια και σε λίμνες, σε ρεματιές, σε δάση κ.λπ. Ο κόσμος των Νεραϊδών για μας τα παλιά χρόνια ήταν υπαρκτός. Αφορούσε δε γυναίκες νέες, ωραίες, φημισμένες «ατήραχτες» συνήθως λυγερόκορμες, αρτιμελείς αλλά και ανάπηρες. Αγαπούσαν τη ζωή και τον έρωτα. Γεννούσαν παιδιά από την ένωσή τους με Νεραϊδούς. Οι Νεραϊδομένες έφεραν στο φως του κόσμου τα Νεραϊδόπουλα. Πολλές είχαν κοινωνική δράση, ενώ άλλες ήταν, απόκοσμες. Αρκετές ήταν παντρεμένες, αλλά οι περισσότερες ήταν ανύπαντρες, ωραίες κοπέλες που τις είχαν αποκληρώσει οι γονείς τους για σοβαρές ηθικές παρεκτροπές.

Η λαϊκή παράδοση της «Τρανής Νεράιδας» έχει πολλά Ανθρωπολογικά και Ιατρικά στοιχεία και πλούτο συναισθημάτων. Οι θρύλοι που μιλούν για «Τρανές Νεράιδες», κυρίως εννοούν τις φημισμένες αυτές του εκπύλου κάλλους, με το επιβλητικό παράστημα. Η δομή της λαϊκής αυτής παράδοσης άπτεται της Μαιευτικής-Γυναικολογίας, αφού διαχωρίζει τα διάφορα στάδια της ζωής της γυναίκας-Νεράιδας σε τρία, έχοντας ως σημείο αναφοράς την έμμηνο ρήση (εμμηναρχή και εμμηνόπαυση). Οι Μυκηναίοι Έλληνες πολλά φαινόμενα της ζωής τα ταύτιζαν με τον «κανόνα των τριών». Το ότι όμως είχαν διαχωρίσει τη ζωή της γυναίκας με βάση την έμμηνο ρήση, σήμαινε ότι γνώριζαν

Εικόνα 14. Το όνομα της Ελένης, Έλενας, Λενιώς ήταν συχνό και αγαπητό, γι' αυτό τον περασμένο αιώνα 1900, κυκλοφορούσαν ευχετήριες καρτ-ποστάλ για την ονομαστική εορτή της κάθε Ελένης ή Έλενας. Οι ευχετήριες αυτές καρτ-ποστάλ δείχνουν ότι το όνομα Ελένη ήταν αγαπητό και συχνό.

Στη μελέτη μας αυτή εξετάζουμε τους θρύλους και τις παραδόσεις που αναφέρονται στις Νεράιδες, όπως μαρτυρούνται από αφηγήσεις απλών ανθρώπων της υπαίθρου χώρας. Οι λαϊκές αυτές αντιλήψεις αν εξετασθούν στο σύνολό τους, συνθέτουν την αρχέτυπη εικόνα της παράδοσης. Η συνδρομή των μύθων και των θρύλων για τις Νεράιδες που ζουν στον προφορικό λόγο στην Πελοπόννησο, ιδίως στην Αρκαδία και τη Λακωνία, υπήρξε καταλυτική για την κατανόηση της Ωραίας Ελένης της Σπάρτης. Ο τόπος και ο χρόνος που υποδήλωνε η αφήγηση, πλαισίωνε πολλές σκοτεινές πλευρές του μύθου της και έριχνε φως για την εδραίωση του αληθινού πυρήνα του θρύλου. Γιατί η Τρανή Νεράιδα είχε νωρίς ταυτισθεί, λόγω του άφθαστου κάλλους της και της εκούσιας απαγωγής της, με την Ωραία Ελένη της Σπάρτης. Ο Νάρκισσος δεν ήταν ένας ωραίος Νεράιδος με τη λαϊκή δογματολογία, οπότε θα ήταν και πολύ ελκυστικός, γοητευτικός και επιθυμητός για να γίνει σύντροφος μιας ωραίας Νεράιδας. Ήταν η αυτοκαταστροφή του δήθεν ωραίου, γιατί αιχμάλωτος του μικρόψυχου εαυτού του έμεινε χωρίς να το αντιληφθεί καθηλωμένος, μέχρι που στο τέλος έπαθε ψυχικό μαρασμό και συναισθηματική απάθεια προς το εξωτερικό περιβάλλον, αφού πίστευε ότι ζούσε μέσα στη θεική φωτεινότητα. Έτσι αποκομμένος από τη ζωή που θα του χάριζε το άλλο φύλο στον έρωτα, μαγεύεται από την πανέμορφη εικόνα του, που την πρωτοαντικρίζει στα νερά της πηγής, κάτω από τον Ελικώνα. Έτσι έμεινε καθηλωμένος μέχρι που στο τέλος μαράθηκε ψυχικά και μαραζωμένος πέθανε αυτοκτονώντας από κατάθλιψη, πέφτοντας μέσα στα νερά, στην προσπάθειά του να αγκαλιάσει το είδωλό του. Από τον φιλάρεσκο αυτοερωτισμό του, την ωραιοπάθειά του και τη συνεχή απόρριψη των ερώτων των ωραίων Νεράιδων πλάσθηκε από τους Ψυχιάτρους η λέξη «Ναρκισσισμός». Ο Νάρκισσος ήταν συνώνυμος των υγρών σπηλαίων, των υγρών ανθέων, των πολύχρωμων παραδείσιων πτηνών που αυτοκτονούν όταν αποτύχουν οι έρωτές τους, πέρα της ταύτισής τους με τα πολύχρωμα λουλούδια που χάνονται όταν εξαφανισθούν τα χρώματα του ουράνιου τόξου, της «δόξας» (Εικ. 15).

Οι Διόσκουροι ονομάζονταν και Νεράιδοι. Ήσαν οι κορυφαίοι του χορού που γινόταν στο σπήλαιο Μυλοποτάμιου Κυθήρων για χάρη της Θεάς Σελήνης, πολιούχου της πατρίδας τους Θεράπνης. Στα σπήλαια αυτά των Κυθήρων γιορτάζονταν τα Γενέσια, αλλά ταυτόχρονα και τα Νεκύσια. Οι γιορτές αυτές των Διοσκούρων αναφέρονταν στη διπλή ιδιότητα της Γης των σπηλαίων, ως ζωοδότρας δύναμης και κατοικίας των νεκρών. Συνήθιζαν στην είσοδο του σπηλαίου να θυσιάζουν ένα μαυροκόκκορα. Η Τρανή Νεράιδα είχε καθιερώσει στα Κύθηρα τη δική της γιορτή των «Εφτά», η οποία έχει επιβιώσει μέχρι των ημερών μας και έχει συμβολικό χαρακτήρα¹.

1 Ο αριθμός επτά θεωρήθηκε ως ο ιερός αριθμός της Ελένης (Τρανή Νεράιδα) διότι υπέκρυπτε μια μυστική δύναμη. Στους αρχαίους Αιγυπτίους και Μυκηναίους συμβόλιζε την τελειότητα, ίσως επειδή ο επτά περιλαμβάνει τους αριθμούς τρία και τέσσερα που σχηματίζουν τρίγωνο και τετράγωνο αντίστοιχα. Επίσης το ουράνιο τόξο έχει επτά χρώματα, η μουσική επτά τόνους. Ο αριθμός επτά είναι ο μόνος που δεν διαιρείται ούτε πολλαπλασιάζεται μέσα στο όριο της δεκάδας όπου ανήκει. Θεωρείται μοναδικός αριθμός, γι' αυτό και του αποδόθηκαν ιερά χαρακτηριστικά και μαγικές, ιδιότητες. Οι Ασσύριοι ανακάλυψαν τους επτά πλανήτες και οι Βαβυλώνιοι πίστευαν ότι επτά ήταν οι πίνακες που ρύθμιζαν την τύχη των ανθρώπων. Μια παράδοση αναφέρει ότι ο αριθμός

τότε πολλά για τη βιολογία της γυναίκας, την οποία συνέδεαν με τη Σελήνη.

Στη λαϊκή παράδοση της «Τρανής Νεράιδας» πολλά θέματα αφορούν την αναπαραγωγική ηλικία της γυναίκας, στον έρωτα, στην γονιμότητα, στη σύλληψη, στην εγκυμοσύνη, στον τοκετό, στη λοχεία, στον μητρικό θηλασμό, στο μέγалоιμα του παιδιού, στην εφηβεία, στα τραγούδια, στο χορό, στη γλώσσα των Νεράιδων στα γεραγεδίσιμα. Η αλλαγή τόπου κατοικίας των Νεράιδων ήταν σπάνιο φαινόμενο, εκτός και ο άλλος τόπος ήταν συναφής με ίδιο πολιτιστικό πλαίσιο, όπως ήταν λ.χ. η Λακωνία με τα Κύθηρα από τους αρχαίους χρόνους.

Η Η «Ωραιοπάθεια» της Ωραίας Ελένης της Σπάρτης ταυτίζεται με το κάλλος της Τρανής Νεράιδας των Κυθήρων, αλλά δεν είχε καμία σχέση με τον Ναρκισσισμό του Νάρκισσου της Λίμνης του Ελικώνος

Εικόνα 15 α,β. Η ωραιόπαθεια της Ελένης της Σπάρτης ταυτίζεται με το κάλλος της «Τρανής Νεράιδας» δεν είχε καμία σχέση με το ναρκισσισμό του Ναρκίσσου της λίμνης του Ελικώνος. Αν ο Νάρκισσος ήταν ένας ωραίος Νεράιδος, θα ήταν ελκυστικός και επιθυμητός να γίνει ο σύντροφος μιας Νεράιδας. Ήταν όμως η αυτοκαταστροφή του δήθεν ωραίου.

Θ. Ο συσχετισμός της «Τρανής Νεράιδας» με την Ωραία Ελένη, Βασίλισσα της Σπάρτης, στο ομώνυμο λαϊκό παραμύθι

Το λαϊκό παραμύθι για την «Τρανή Νεράίδα» θεωρούμε ότι είναι το κορυφαίο που αφορά στις παραδόσεις για τις νεράιδες. Η επιβίωση και η συνύπαρξη του παραμυθιού της «Τρανής Νεράιδας» και οι υπάρχουσες παραδόσεις μέσα στο ίδιο πολιτισμικό περιβάλλον της Λακωνίας, Αρκαδίας και Κυθήρων μας επιτρέπει να διαλέξουμε ανάμεσα σε δύο εκ διαμέτρου αντίθετες εκβάσεις της ζωής, δηλ. την ευτυχία και τη δυστυχία.

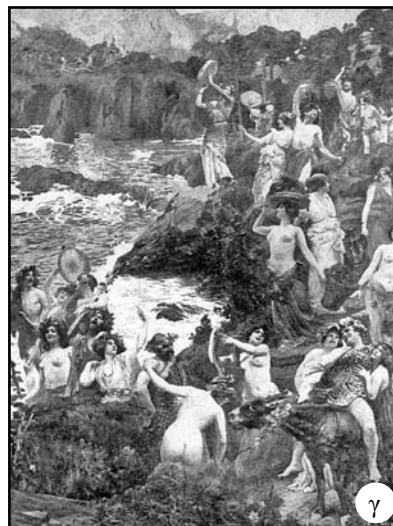
Η «Τρανή Νεράίδα» συγκεντρώνει πολλά μυθικά στοιχεία, που συνδέονται με το συμβολισμό του νερού, της Μαύρης Γης (σπηλαίων) και του Απάνω Κόσμου, δηλαδή του φυσικού περιβάλλοντος με τα λουλούδια, τα βότανα, καθώς και τις χαρές της ζωής, αλλά και με το θάνατο δηλ. τον Κάτω Κόσμο. Το λαϊκό παραμύθι της Τρανής Νεράιδας δεν είναι ούτε ψυχαγωγικό, ούτε διδακτικό, αλλά μνητικό. Ανήκει στα μαγικά παραμύθια, διότι αρέσει πολύ στα παιδιά ηλικίας τριών έως επτά ετών. Τα χρόνια αυτά θεωρούνται από την επιστήμη της σύγχρονης Νευροενδοκρινολογίας ως μαγικά χρόνια, διότι κατά την περίοδο αυτή διαμορφώνονται στα παιδιά τα ιδιαίτερα αρχέτυπά τους, δηλ. για μεν το κορίτσι το ίνδαλμα του πατέρα του θα αποτελεί το ιδανικό των μελλοντικών του ονείρων και για το αγόρι η μητέρα του θα αποτελεί το πρότυπο της ιδανικής μέλλουσας ερωμένης και συζύγου του.

Η νευροχημική καταγραφή γίνεται για να βοηθήσει την ίδια τη φύση του ανθρώπου να προσαρμοσθεί ευκολότερα στην ενήλικη ζωή, οπότε θα πρέπει να αποσχισθεί ομαλά, μη εξαρτώμενο στο εξής συναισθηματικά από τους γεννήτορες. Αυτό ανήκει στις νομοτελειακές μνητικές λειτουργίες του αυτόνομου νευρικού συστήματος. Αποτελεί δε τη γέφυρα, μέσω της οποίας γίνεται η διάβαση από τη γενετήσια ανωριμότητα στην κατάκτηση του αντίθετου φύλου ομαλά, δηλαδή ώριμα. Το παραμύθι της Τρανής Νεράιδας φέρνει στο προσκήνιο τη σκληρή πραγματικότητα που πρόκειται να αντιμετωπίσουν οι νέοι κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Σε συσχετισμό με τα άλλα παραμύθια, η πλειονότητα των οποίων καταλήγει σε ένα χαρούμενο και ευτυχισμένο γεγονός, όπως σε γάμο, το παραμύθι της Τρανής Νεράιδας καταλήγει σχεδόν πάντοτε σε τραγικό θάνατο, τον οποίο διαδέχεται η αποθέωση και η λατρεία. Πιστεύουμε ότι πίσω από την ψυχολογική λειτουργία του λαϊκού παραμυθιού της Τρανής Νεράιδας κρύπτεται η επιβίωση του αρχαίου μύθου της αρπαγής της Ωραίας Ελένης.

Στο προσκήνιο έρχεται η σκληρή πραγματικότητα ότι ο κάθε νέος και η κάθε νέα θα συναντήσουν στη μελλοντική ζωή τους δυσκολίες και εμπόδια. Σε κάθε παραμύθι για τις Νεράιδες υπάρχουν βαθιοί γενετικοί δεσμοί με τα τελετουργικά δρώμενα κάθε τόπου. Η νευροχημική καταγραφή δεν είναι άλλη από ένα μείγμα από θρησκευτικές και λαϊκές τελετουργίες, που αντανακλούν τα ήθη και τα έθιμα και τις παραδόσεις του λαού.

επτά θα ήταν ο ερπός αριθμός της Ωραίας Ελένης (Τρανή Νεράίδα), γιατί η Ωραία Ελένη ήταν εφτάκαλη, εφτάπαχη, εφτάμυαλη, δηλαδή ένα σύνολο επτά σωματικών και ψυχικών χαρακτηρισμάτων. Το ύψος της Ωραίας Ελένης, σύμφωνα με το λαϊκό παραμύθι της Τρανής Νεράιδας, πρέπει να ήταν 184 εκ. δηλαδή 7Χ12 σεληνιακοί μήνες.

Εικόνα 16. Τα Κύθηρα και ειδικότερα η περιοχή του Μυλοποτάμου με την «Τρανή Νεραϊδοσπηλέα» ήταν ιδανικός υδάτινος χώρος για νεράιδες. Καταράκτες της φόνισσας πηγές και ποτάμια και ονάκια εννοούσαν τη σύναξη των Νεραϊδων. Κατά μια παράδοση οι Νεραϊδες της Λακωνίας έφγαν κνηγημένες από τη Στρέγγλα Γοργοφόνη και εγκαταστάθηκαν στο Σπηλαιοκοινόβιο της Νεραϊδοσπηλαιάς (Διοσκούρων) νυν Αγ. Σοφίας Μυλοποτάμου. Γι' αυτό λένε πως από τότε τα Κύθηρα έχουν τις ωραιότερες γυναίκες. Φωτο β και δ από το καλαίσθητο βιβλίο του Εμμ. Π. Καλλιγέρου : Κύθηρα 2001.

Τα στοιχεία που συνθέτουν την παράδοση της Τρανής Νεραϊδας προϋπήρχαν από ένα αρχαϊκό ιστορικό πυρήνα, που αποτελεί και τη βάση της παράδοσης, καθώς και ένα σύνολο αντιλήψεων πολλών αιώνων από τότε που έλαβε χώρα και επιζεί μετά ταύτα ως εμπεδωμένη επιβίωση. Η διήγηση της λαϊκής αυτής παράδοσης αφορούσε κάποτε σε μια έντονη ιστορική και κοινωνική πραγματικότητα, απαλλαγμένη από διάχυτα πολιτισμικά γεγονότα. Υπερτερούν τα καθαρώς συναισθηματικά και ιστορικά, για να γίνει ομαλή η διαβατήρια έννοια, αφού αυτό αποσκοπεί το παραμύθι. Γενικώς οι Νεραϊδες εμφανίζονται στη Φύση σε περιοχές υδροχαρείς και κατοικημένες (Εικ. 16). Στην παράδοση της «Τρανής Νεραϊδας» η Ωραία Ελένη παρουσιάζεται ως ηρωίδα με το υπερφυσικό στοιχείο της, την ομορφιά, καθώς και ο Νεραϊδος. Πιστεύουμε ότι πίσω από την ψυχολογική λειτουργία της λαϊκής παραδόσεως της «Τρανής Νεραϊδας», που τη θεωρούμε επιβίωση του αρχαίου μύθου της αρπαγής της Ελένης, αποκαλύπτεται μια σοβαρότατη Ιατρική αλήθεια.

1. Η δύσκολη διάβαση μέσα από μια εκούσια «αρπαγή» (απαγωγή)

Ο συμβολικός θάνατος πρέπει πάντα να προσδοκεί μια συμβολική και ταυτόχρονα πραγματική ανάσταση. Η άγνοια και η ανωριμότητα της γυναίκας στον Έρωτα, καθώς και ο επερχόμενος συμβολικός θάνατος της ομορφιάς στην πνευματική ηλικία της ενήλικης γυναίκας που είναι φανερός μετά την εμμηνοπάυση και την κλιμακτήριο, την κάνει να ρέπει προς την μελαγχολική διάθεση με τελικό αποδέκτη τον θάνατο, αφού ο καθένας ή η καθεμιά μας είναι ένας διαβάτης! Είναι χαρακτηριστικό ότι η αρχική δομή του παραμυθιού της «Τρανής Νεραϊδας» από τη Νότια Πελοπόννησο που αφορά στο μεγαλοπρεπές Σπήλαιο της Αγίας Σοφίας Μυλοποτάμου Κυθήρων ως Νεραϊδοσπηλέα, κατόρθωσε να διατηρήσει τους δύο βασικούς κύκλους που το συνθέτουν αιώνες τώρα, το μυθικό δηλ. τον αρχέτυπο πυρήνα για την απαγωγή της Ωραίας Ελένης και ένα κύκλο των λαϊκών Ιατρικών παραδοσιακών

Εικόνα 17. Οι Νεράιδες, όπως το όνομά τους υποδηλεί, παράγεται από το νερό. Είναι δηλαδή Νύμφες του υγρού στοιχείου. Από το φυσικό περιβάλλον προτιμούν να ζουν μέσα σε σπήλαια, κοντά σε πηγές, σε βρύσες, σε ρυάκια, σε ποτάμια, σε λίμνες, σε πηγάδια, σε παραλίες. Η πλειονότητα από αυτές είναι θηλυκού γένους, με σαγηνευτική ομορφιά και αέρινη ευκινησία. Συνήθως είναι νέες, ψηλές, λυγρές, ξανθές με μακριά μαλλιά. Είναι πάντα ντυμένες με αραγοϋφανα ρούχα, τα οποία υφαίνουν οι ίδιες. Είναι καλλίφωνες και αγαπούν τα τραγούδια και τους χορούς. Φωτογραφίες από το αρχείο του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Ιατρικής.

αντιλήψεων για την Υγιεινή του έρωτα, την απιστία και τον θάνατο. Σε φανταστικό επίπεδο το παραμύθι αυτό αναπαράγει μια μυητική ιατροκοινωνική διαδικασία γύρω από τον έρωτα της Ωραίας Ελένης και του Πάρη, δηλ. τοποθετείται η ορθή διαβατήρια έννοια για την πραγματική ερωτική έλξη. Αυτό είναι απαραίτητο στοιχείο για κάθε γυναίκα που δεν έχει αισθανθεί τα νιάτα της και την κορύφωση της ερωτικής ζωής της.

Το πέρασμα από την πιστή σύζυγο στην ερωτική αυτογνωσία οδήγησε την ωραία βασίλισσα της Σπάρτης να αλλάξει κοινωνικό καθεστώς και βαθμίδα. Στο λαϊκό παραμύθι δείχνεται ότι κοντά στη μητέρα φύση το πλάτος, το ιατρικό, το ανθρωπολογικό, το υπερφυσικό της γυναίκας δεν αφορά μόνο στην ίδια ως γυναίκα, αλλά και στο κοινωνικό, τα οποία ενσωματώνει σε ένα επιτυχημένο ερωτικό δεσμό. Μόλις η Τρανή Νεράιδα, η ωραία βασίλισσα της Σπάρτης, έφυγε αυτοβούλως, δηλ. με μια σκηνοθετημένη εκούσια απαγωγή από τα ανάκτορα του Μενελάου και απομακρύνθηκε από τον άνδρα της, προκειμένου να αλλάξει η ζωή της, αφού βρήκε το ταίρι της ζωής της, αρχίζει και η ταλαιπωρία της και οι ποικίλες νοσηρές εκδηλώσεις που επηρέασαν τόσο πολύ και υπέσκαψαν την ψυχική της υγεία.

Στο νησί των Κυθήρων καταφθάνει στο μεγάλο Σπήλαιο, το οποίο χρησιμοποιεί ως καταφύγιο και ως σύμβολο της «Μαύρης Γης», στο οποίο πρωτογενώς λατρεύονταν τα αδέρφια της, οι Διόσκουροι, ως χθόνιοι ήρωες για ασφάλεια σωματική και προστασία ψυχική και κοινωνική. Η Ωραία Ελένη κατέφυγε στα έγκατα του Σπηλαίου, γιατί ήθελε να προσευχηθεί και ταυτόχρονα να απολογηθεί για το εγχείρημά της αυτό, ώστε να την συγχωρέσουν με τη θεϊκή και την αδελφική τους κατανόηση. Η Ελένη επεδίωξε μόνη της να προχωρήσει στα σκοτεινά έγκατα

Εικόνα 18. α. Μια ολόδροση Νεραίδα λούζεται στη δροσερή λιμνούλα ενός σπηλαίου (φωτογραφία των S. Nazarieff και P. Strinati). β. Η Ωραία Ελένη ως «Τρανή Νεράιδα» παίρνει το λουτρό της στη θέση «Καλάμι» του όγκου Φανοκοπειών Κυθήρων, κάτω από τη Νεραϊδοσπηλιά Μυλοποτάμιου (έργο του G. Lorain). Σημείωση: Τα εικονιζόμενα πρόσωπα από εδώ και μετά δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Απλώς αισθητοποιούν τη διήγηση του παραμυθιού της «Τρανής Νεράιδας».

του σπηλαίου της «Μαύρης Γης» για να συγκεντρωθεί, να υποστεί όλες τις ταπεινώσεις, να προσαρμοσθεί σε όλες τις ταλαιπωρίες του κρουσφιγέτου της, όπως κάνουν όλοι οι ερωτευμένοι που απάγονται και υφίστανται ένα σωρό δοκιμασίες, ιδίως ψυχικές.

Σαυτισμένη βγαίνει από το σπήλαιο και ατενίζει τον ορίζοντα προς τη Θεράπη. Βλέπει να αναδύεται από τη θάλασσα ο ναός και πάνω ένα θαλασσοπούλι. Κατάλαβε πως η μητέρα της Λήδα - Νέμεση είχε αυτοκτονήσει. Απώθησε τον Πάρη μετανιωμένη, ούτε ήθελε να τον ξαναδεί. Ο Πάρης όμως ήρεμος σαν Σειρήνα επικαλέστηκε τη συνδρομή της θεάς Αφροδίτης, η οποία την μετέπεισε να αναθεωρήσει την απόφασή της. Έτσι και έγινε.

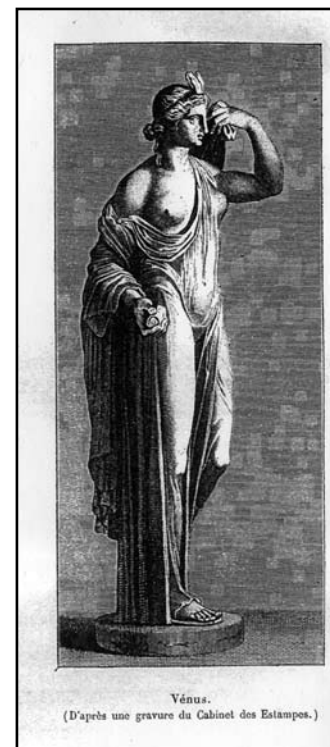
Η Ελένη συνοδευόμενη από τις θεραπεαινίδες της πήγε στα «Τριλάγκαδα» πλησίον του Σπηλαίου για να μαζέψει το αγαπημένο της βότανο, το ψυλλόχορτο (Κόνιζα, Inula), το οποίο και σήμερα φέρει το όνομά της «Ελένειον» για να καθαρίσουν το Σπήλαιο. Στα Κύθηρα η Κόνιζα χρησιμοποιείται ως ψυλλοκτόνοο και εντομοαπωθητικό μέχρι σήμερα.

1Α. Η μυστηριώδης λαϊκή ιατρική παραδοσιακή νομοτέλεια που επιβιώνει πάντοτε ως δύναμη της λαϊκής ψυχής, την οποία η ιστορία και ο λόγος δύσκολα εξετάζουν

Οι λαϊκές παραδόσεις για τις Νεράιδες αφορούν στις μυθικές λαϊκές διηγήσεις που αναφέρονται σε υπερφυσικά όντα και αφορούν ορισμένο τόπο και ορισμένα στοιχεία της φύσης, είτε σε ορισμένα ιστορικά γεγονότα που τοποθετούνται αόριστα στο παρελθόν. Στις λαϊκές παραδόσεις υπάρχει μία μυστηριώδης νομοτέλεια, η δύναμη της λαϊκής ψυχής, την οποία η ιστορία δεν μπορεί ποτέ να εξετάσει ούτε και να τεκμηριώσει την υπεράνθρωπη δράση της, που δύσκολα εκφράζει ο λόγος.

Με τη μελέτη μας αυτή για τον κόσμο των Νεραϊδών και ειδικότερα για την «Τρανή Νεράιδα», την οποία ταυτίζουμε με την Ωραία Ελένη της Σπάρτης και για τις επιβιώσεις των «συμφορών και των κακών της Τρωάδας» όπως λέγει ο λαός, δεν έχει εξαντληθεί το θέμα. Χωρίς άλλο, θα γραφτούν και θα γράφονται πάντα νεότερες εργασίες για τις Νεράιδες και για την Αρχόντισσα των Νεραϊδών την Κυρα-Κάλω, είτε για να συμπληρώσουν, είτε για να διορθώσουν και να τροποποιήσουν παλαιότερες.

Από την γραπτή παράδοση, ότι είχε να φανερωθεί ως νέα ιδέα, φανερώθηκε. Τώρα περιμένει κανείς με ενδιαφέρον τα πολλά ακόμα να φανερώσει η αρχαιολογική σκαπάνη. Μόλις προ ολίγων ετών, κάτω από το χώμα του χωραφιού του Τάγαρη ευρέθη ο Ναός της Όρθιας Αρτέμιδας με εκατοντάδες κτερίσματα, που κοσμούν το Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης. Αλλά κατά την προσωπική μας γνώμη εκείνο που επείγει είναι να φέρουμε στην επιφάνεια, πριν χαθούν από τις ακένωτες αμέτρητες τοπικές λαϊκές εκδοχές, τυχόν υπάρχουσες και άλλες επιβιώσεις για την «Τρανή Νεράιδα» την Ωραία Ελένη βασίλισσα της Σπάρτης, που μεταμορφώθηκε στη συνεί-

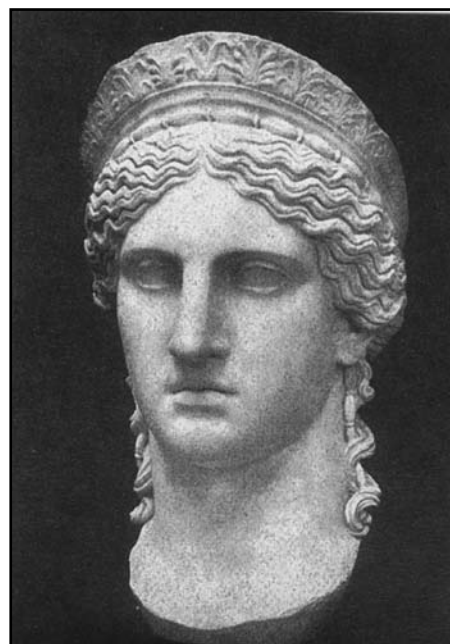

Εικόνα 19. Προστάτιδα του νησιού των Κυθήρων ήταν η Θεά Ουρανία Αφροδίτη η Αναδυόμενη. Ο Πάρις λίγο πριν τον Τρωικό Πόλεμο έχει γίνει αρχηγός του ναυτικού των Τρώων και με τον πειρατικό του στόλο κυρίαρχος του Αιγαίου και Φοινικικού Πελάγους. Το νησί της Αφροδίτης, τα Κύθηρα ήταν το «Μάτι της Μεσογείου» από απόψεως ναυτικής στρατηγικής. Ο κάτοχος του νησιού ήταν σε θέση να ελέγχει όλη την ανατολική Μεσόγειο. Ο Πάρις ήθελε να εγκαθιδρύσει ναύσταθμο του στόλου του στα Κύθηρα, έτσι μια νύχτα αγκυροβολεί στη Σκανδεία, το λιμάνι των Κυθήρων. Αποκρύπτει υποκριτικά την πολεμική και κατασκοπευτική του διάθεση από την Αφροδίτη. Απλώς της υπενθύμισε την υπόδοξή της για την Ωραία Ελένη. Ο Πάρις τότε, ως πρέσβης καλής θέλησεως φιλοξενήθηκε με εγκαρδιότητα από τον Μενέλαο και την Ωραία Βασίλισσα Ελένη στη Θεράπνη.

δηση του λαού ως «Τρανή Νεράιδα» και συνέδεσε το όνομά της με τα «Κακά της Τρωάδας». Ο ερευνητής πρέπει να μετέχει συναισθηματικά και αισθητικά στα λαϊκά βιώματα που εξετάζει, προκειμένου να σχηματίσει ολοκληρωμένη γνώμη. Με το πνεύμα αυτό το 1962-2006 προκειμένου να συλλέξουμε μνημεία του λόγου που ζούσαν στον προφορικό λόγο και αφορούσαν στην παραδοσιακή μητέρα και στο παιδί της, είχαμε την ευκαιρία να καταγράψουμε από τις γιαγιάδες και τις μητέρες των μικρών ασθενών μου² και επιπλέον από επιτόπια έρευνα και από συνεντεύξεις υπέρ των 150 παραδοσιακών Μαιών στις μικρές κοινότητες της υπαίθρου χώρας, παραδόσεις, παραμύθια, παροιμίες, καθώς και λοιπά μνημεία του λόγου, ανίγματα, ευχές, κατάρες, παιδικές προσευχές, παιχνίδια, τραγουδάκια, νανουρίσματα, ταχταρίσματα, θωπευτικές λέξεις, νηπιακές λέξεις κ.λπ. Από όλα τα μνημεία του λόγου είχαμε εντυπωσιασθεί τότε από τις παραδόσεις, τους θρύλους και τους μύθους των σπηλαίων που αφορούσαν ή αναφέρονταν στις Νεράιδες, επειδή οι διηγήσεις για τα υπεράνθρωπα αυτά όντα άρεσαν πολύ στα παιδιά της πρώτης παιδικής ηλικίας 4 - 8 χρονών, που βίωναν τα μαγικά τους χρόνια και η φαντασία τους ήταν στον ανώτερο βαθμό ανεπτυγμένη. Οι αρχαίοι μας πρόγονοι με τη φαντασία τους είχαν πλάσει δοξασίες γύρω από τις Νεράιδες, που ήταν χαρακτηριστικά της ιδιουσγκραϊάς, της διανοητικής τους ανάπτυξης και των συνηθειών τους (Εικ. 17).

Ο Χριστιανισμός, ενώ κατόρθωσε να εκθρονώσει το Δωδεκάθεο των Ολυμπίων, δεν επηρέασε σχεδόν καθόλου την ύπαρξη των Νεράιδων δηλ. των Νυμφών ή Νηρηίδων της αρχαιοελληνικής πίστης και λατρείας. Έτσι από την αρχαιότητα ως σήμερα η πίστη στις Νεράιδες εξακολουθεί να είναι διαδομένη σ'ολόκληρο τον Ελληνικό χώρο και ευρύτατα γνωστή στην Πελοπόννησο, που η πίστη αυτή είναι ακόμα ζωντανή, αφού εξακολουθούν να υπάρχουν πλήθος από δοξασίες και παραδόσεις που αναφέρονται σ'αυτές. Στην Κεντρική και Νότια Πελοπόννησο (Αρκαδία - Λακωνία - Μεσσηνία) πολλές ηλικιωμένες γριές στις ρούγες και πολλοί γέροι στα καφενεία διηγούνται ιστορίες σχετικές με Νεράιδες, μερικοί δε και από προσωπική εμπειρία.

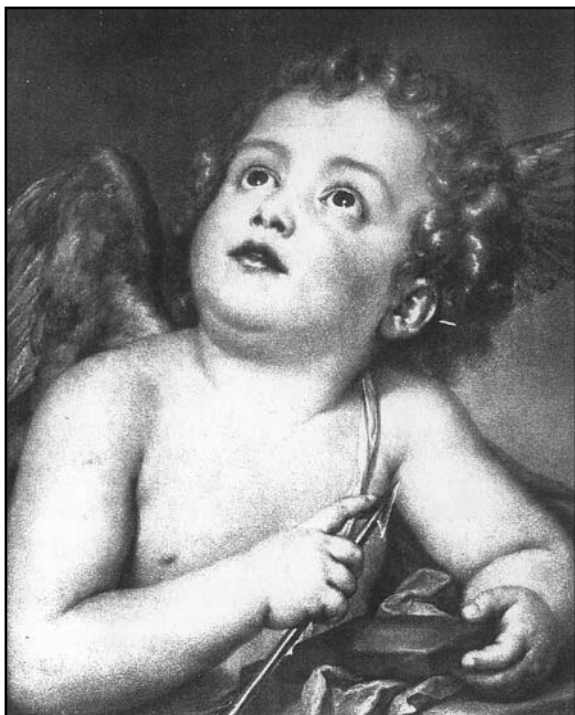
2 Από το 1962-2005 έχω χειρουργήσει υπέρ τους 20.000 μικρούς ασθενείς, νεογνά, βρέφη, παιδιά και εφήβους κυρίως από την επαρχία (Ηπειρωτική και Νησιωτική).

Εικόνα 20. Το μύλο της Έριδος και η κρίση του Πάριου. Με την ευκαιρία του γάμου του Πηλέα με τη Θέτιδα στο Πήλιο, έγιναν και τα πρώτα καλλιστεία ομορφιάς στην ιστορία. Ο Πάριος ως κριτής έκρινε την ενόια του προς την Αφροδίτη, που κέρδισε το μύλο της Έριδος από τον Πάριου. Η Αφροδίτη, για την απονομή του Χρυσού Μήλου σ' αυτήν, του υποσχέθηκε να τον φέρει σε επαφή με την πιο ωραία γυναίκα της εποχής, την Ελένη της Σπάρτης.

Οι παραδόσεις για τις Νεράιδες είναι πολύ περισσότερες από τα παραμύθια για νεράιδες. Ωστόσο, το σύνολο των παραδόσεων, των δοξασιών και των θρύλων μας βοήθησε να σχηματίσουμε μια σαφέστερη εικόνα γύρω από τον Κόσμο των Νεράιδων, καθώς και την επίδρασή τους πάνω στα ανθρώπινα. Ενώ στα παραμύθια για Νεράιδες οργιάζει η φαντασία, στις παραδόσεις διασώζονται, κυρίως σαν επιβιώσεις, συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα που έλαβαν χώρα στο απώτερο παρελθόν. Οι θρύλοι για την «Τρανή Νεράίδα» λ.χ. περιγράφουν και δίνουν ένα πλήθος στοιχείων για το φυσικό περιβάλλον, τον χαρακτήρα, τον ιστορικό και κοινωνικό περίγυρο, καθώς και τις καθημερινές ασχολίες των Νεράιδων και των κατοίκων από τη Γέννηση μέχρι τον Θάνατο.

Από το φυσικό περιβάλλον οι Νεράιδες προτιμούν τους χώρους των σπηλαίων, των πηγών, των ποταμών, των λιμνών, των πηγαδιών. Η πλειονότητα από αυτές είναι θηλυκού γένους, με αέρινη ευκινησία και σαγηνευτική ομορφιά. Είναι συνήθως ψιλές, λυγρές, ξανθές με μακριά μαλλιά που φθάνουν μέχρι τα γόνατα και μερικές κάτω από τα γόνατα, που λάμπουν σαν τον ήλιο και το φεγγάρι. Είναι από φυσικού τους φιλάρεσκες και λούζονται όταν είναι Πανσέληνος. Είναι πάντα ντυμένες με λευκά αραχνούφαντα ρούχα, τα οποία υφαίνουν οι ίδιες.

Εικόνα 21. Ο τρομερός φτερωτός γιός της Αφροδίτης για να πλήξει την καρδιά της Νεραϊδοπαρμένης Ελένης, μόλις είχε εκτοξεύσει τα πλέον δραστικά βέλη του και με τη δέουσα προσοχή παρακολουθεί τα βέλη του μέχρι να πλήξουν την καρδιά της ωραιοπαθούς, της αγαθομανούς, της ερωτομανούς σωσίου της μητέρας του Αφροδίτης, όπως πολύ παραστατικά το έχει αποδώσει ο ζωγράφος Anton Raphael Mengs (1728 - 1779) στον περίφημο αυτό πίνακα. Ο φτερωτός θεός του διάσημου ζωγράφου Perrault, επειδή περίμενε άγρυπνος για να κατευθύνει εύστοχα τα βέλη του στην καρδιά της ωραίας Ελένης, τώρα αισθάνεται κουρασμένος, τον πήρε για λίγο ο ύπνος αυτό τον άγρυπνο φτερωτό «θεό» των ερωτευμένων.

Είναι καλλίφωνες και αγαπούν να τραγουδούν και να χορεύουν. Γελούν ξεκαρδιαστικά με τις γκάφες των θνητών ανδρών, αλλά εξευμενίζονται εύκολα από αυτούς, με δώρα και μελίγματα.

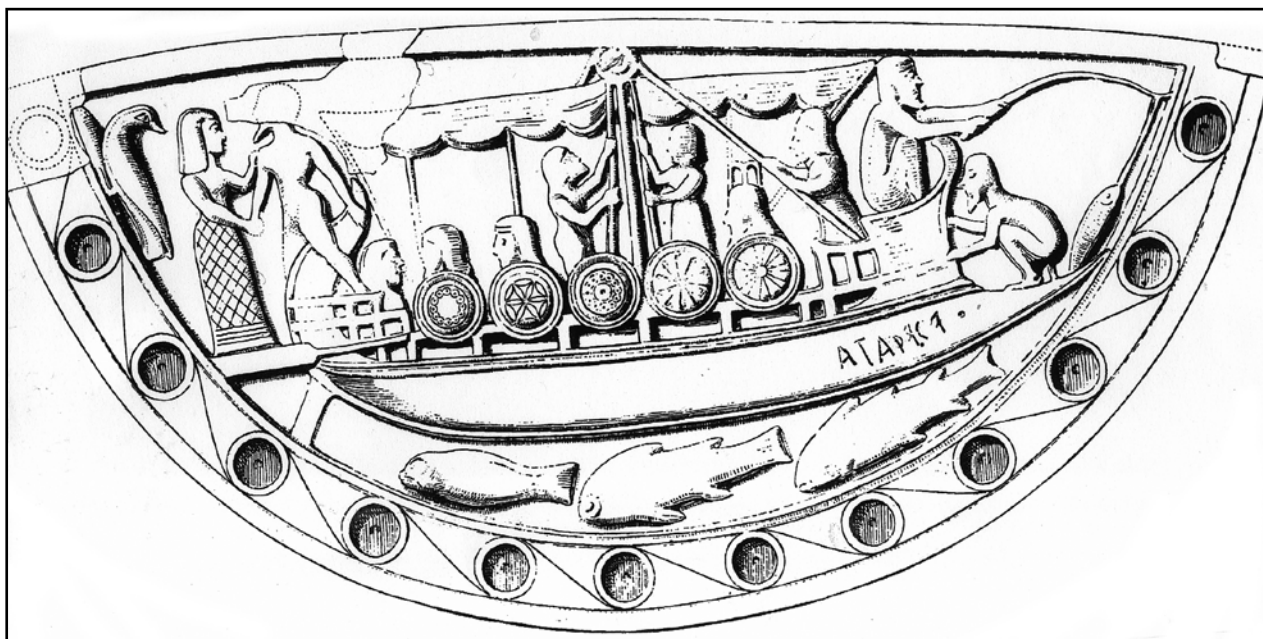
Οι Νεραΐδες, όπως το όνομά τους υποδηλεί παράγεται από το νερό. Είναι δηλαδή Νύμφες του υγρού στοιχείου, των πηγών, των ποταμών, των λιμνών, των πηγαδιών και γενικά ζουν σε υγρά μέρη, όπως οι Νύμφες των Αρχαίων. Κατοικούν δε σε υγρά σπήλαια, τα Νεραΐδουσπήλαια. Η ποσότητα και η ποιότητα του νερού της κάθε περιοχής καθορίζουν σημαντικά την ύπαρξη και τον πληθυσμό των Νεραΐδων, γιατί οι Νεραΐδες μπορεί να ζήσουν σε ένα πλούσιο φυσικό περιβάλλον με την ποικιλία των χρωμάτων, την πλαστικότητα και γενικά τη ζωντανή παρουσία με τις πηγές, τα άφθονα γάργαρα νερά των ποταμών, τα λουλούδια, τα αλώνια, τα ξέφωτα, τα πουλιά, τα δένδρα. Αυτή λοιπόν η Φύση που δεν έχει υποστεί την κακοποίηση από τους ανθρώπους κρατάει την κάθε νέα Νεραΐδα δεμένη στο φυσικό της χώρο, σαν ένα δικό της αναπόσπαστο μέρος. Έτσι τις Νεραΐδες κρατάει και τις διατηρεί η ενωτική βαθιά αίσθηση της αγάπης προς τη μητέρα Φύση και έτσι ζούνε μέσα στην ομορφιά, την χαρά, την ευγένεια και την αγνότητα που χαρίζει το αγνό φυσικό περιβάλλον (Εικ. 18).

Η πιο ψηλή, η πιο έξυπνη, η πιο μακριά που είναι και η Βασίλισσά τους και τη λένε «Τρανή», γιατί είναι η τρανότερη σε χαρίσματα, η Κυρά-Καλή, η Καλή Αρχόντισσα, η Καλή Γυναίκα, η Κυρά Κάλω, η Καλομοίρα κ.ά. Την λατρεία των σπηλαιϊτών Νυμφών αντικατέστησε η Παναγία η Σπηλιανή. Όσα σπήλαια είχαν ιαματικά ύδατα εκεί έγιναν αγιάσματα, γιατί κτίστηκαν σπηλαιώδεις και υπόσκαφες εκκλησίες, αφού οι Πατέρες της Εκκλησίας αντικατέστησαν τις Νύμφες με αγίους και αγίες του Χριστιανισμού. Το ύδωρ που στάζει από τους μαστοειδείς σταλακτίτες («Βυζιά της Παναγίας») πιστεύουν ότι θεραπεύει κάθε αρρώστια.

ΙΒ. Εξωτερικά χαρακτηριστικά, τρόπος ζωής και επιδράσεις επί των ανθρώπων

Τα περισσότερα ονόματα των Νεραΐδων είναι ευφημιστικά, όπως λ.χ. Χαιράμενη, Καλόγνωμη, Καλούδα, Καλορίζκη, Καλή-Μοιρηταρού, Μελετινή. Πιστεύουν στον έρωτα, γι' αυτό είναι και πολύ ωραίες, γιατί δεν υπάρχει ωραίο εκεί που δεν υπάρχει ο έρωτας. Το ωραίο είναι το πρόσωπο της θεότητας του θείου, γι' αυτό και οιοδήποτε τρόπος συμπεριφοράς που άπτεται του Θεού χαρακτηρίζεται ως ωραίος.

Η έκφραση της «Τρανής Νεραΐδας» που ενώ αντιστοιχεί στην Ωραία Ελένη, είναι η αναλογία για τη μορφή

Εικόνα 22. Από τη φτωχή Ελλάδα οι πρόγονοί μας μπήκαν στη θάλασσα και τη διέσχισαν για τη δημιουργία μιας Ελλάδος του πλούτου και της ευημερίας. Για να εξασφαλίσουν δε οι Έλληνες το κλειδί προς τον Εύξεινο Πόντο, δηλ. την είσοδο στα Δαρδανέλλια αποφάσισαν για πρώτη φορά εννομένοι να πολεμήσουν τους βαρβάρους της Ανατολής.

της. Σώμα αρμονικό, σάρκα από σχεδόν άυλη σε σάρκα ανθηρή και ακμαία. Περιγράμμα χαριέστατο. Το βλέμμα φλογερό και εξαιρετικό με εκφραστικό πάθος χωρίς αυθάδη προκλητικότητα. Προκειμένου να τις συγκρίνουμε με το κάλλος της Ελένης εφαρμόζουμε την μέθοδο του Ομήρου, ο οποίος αντί περιγραφής του κάλλους της Ελένης της Σπάρτης έβαλε τους Δημογέροντες της Τροίας να την αποθαυμάζουν γύρω από τον Πρίαμο, πάνω στα τείχη την ώρα που είχε προσέλθει η Ωραία Ελένη.

Η «Τρανή Νεράιδα» αυτή διοικεί και αποφασίζει, αυτή ορίζει τις καλές Νεράιδες για τις εκδηλώσεις τους και τις αναθέτει διάφορες δουλειές, τις οποίες οφείλουν να εκτελούν χωρίς αντίρρηση. Σε περίπτωση ανυπακοής, τις τιμωρεί αυστηρά. Έχει πάντα γνώμη και ελέγχει την εκτέλεση των εντολών και «ό,τι γράφει δεν ξεγράφει». Όλες οι Νεράιδες ανήκουν σε Σπηλαιοκοινόβιο, που σε αριθμό Νεράιδων δεν πρέπει να ξεπερνά το 40.

Μέσα σ' αυτό το συγκεκριμένο Νεραϊδοκοινόβιο δεν υπάρχουν άνδρες Νεραϊδοί. Άρα ο ρόλος των ανδρών είναι ανύπαρκτος για το κοινόβιο των Νεραϊδών. Από τις 40, οι 39 είναι πανέμορφες και καλές, δηλ. αγαθοποιές και μόνο μία, που είναι κουτσή με ανάποδο το ένα άκρο πόδα είναι κακή. Αυτή είναι που έχει όλες τις κακιές και τη λένε Στριγγλα ή Λάμια. Στο Νεραϊδοκοινόβιο μερικές είναι συγγενείς ή και αδερφές από την ίδια μάνα και τις λένε «Τσατσούλες». Έξω από το σπηλαιοκοινόβιο μπορούν να παντρευτούν και να κάνουν παιδιά και οικογένεια κατά τα ανθρώπινα πρότυπα. Είναι αυτάρχεις, γιατί πουλούν όσα υφαινούν. Η «Κουτσή Νεράιδα» είναι κακιά, συνεργάζεται με το Διάβολο, είναι ζηλιάρα και πολύ μοχθηρή.

Η «Κουτσή Νεράιδα» λέγεται «Ανεμοτρέχα», «Μεσημεριανή», «Στοιχειό», «Τσαζού», «Πίζυλη», «Νέμεση», «Απόγεια», «Ανέσυρη», «Νέμεση».

ΙΓ. Η απαγωγή της Ελένης της Σπάρτης συνυφάνθηκε με τον δεκάχρονο πόλεμο των Ελλήνων στην Τροία και την τελική νίκη των Ελλήνων

Η αρχαία Ελληνική Μυθολογία περιλαμβάνει μια αφάνταστη ποικιλία από γοητευτικές ιστορίες, θρύλους και κατορθώματα Θεών, Ηρώων, Νυμφών ή απλών ανθρώπων, προικισμένων με εξαιρετικά προσόντα, που κίνησαν τη φαντασία των Ελλήνων, ώστε να τις στολίσουν με απειρία πλουσίων επεισοδίων. Πολλοί από τους μύθους αυτούς, λόγω του μεγάλου ενδιαφέροντος, στάθηκαν πηγή εμπνεύσεως πολλών καλλιτεχνικών δημιουργημάτων, αφού ξεπέρασαν τα χρονικά όρια αιώνων και έφθασαν μέχρι των ημερών μας.

Από τους πιο αγαπημένους μύθους της αρχαιότητας, η ιστορία της απαγωγής της Ωραίας Ελένης από τον Πάρι στάθηκε η πιο δημοφιλής. Η απαγωγή αυτή υπήρξε η αφορμή για την ενδοξότερη πολεμική σύρραξη κατά τους ηρωικούς χρόνους, του Τρωικού πολέμου. Η ιστορία αυτή συνυφάνθηκε τραγικά με τον πολύνεκρο δεκάχρονο

Εικόνα 23. Ο χάρτης των Ελληνικών αποικιών και οι γειτονικές χώρες.

πόλεμο των Ελλήνων στην Τροία, που επέφερε πολλές συμφορές και στις δύο παρατάξεις, αλλά έδωσε για πρώτη φορά στους Έλληνες την ευκαιρία να ενωθούν.

ΙΔ. Η κατασκοπευτική μετάβαση του Πάρη στα Κύθηρα λίγο πριν τον Τρωικό Πόλεμο

Ο Πάρης λίγο καιρό προ του Τρωικού πολέμου είχε γίνει αρχηγός του Ναυτικού των Τρώων. Βλέποντας τους Έλληνες, χωρίς σύμπνοια να αλληλοτρώνονται διχασμένοι με «Ομηρικούς καυγάδες», όσο τουλάχιστον και οι επίγονοί τους, εύκολα έγινε, με τον πειρατικό του στόλο, κυρίαρχος του Αιγαίου και του Φοινικικού Πελάγους.

Την άνοιξη λοιπόν του 1185 π.Χ. αποφάσισε να περάσει τα πειρατικά του πλοία στα νότια παράλια της Πελοποννήσου για να διερευνήσει κατασκοπευτικά την περιοχή. Απώτερος στόχος και σκοπός του ήταν να εγκαθιδρύσει Ναύσταθμο του στόλου του στα Κύθηρα. Το νησί της Αφροδίτης ήταν το σπουδαιότερο νησί από της σκοπιά της Ναυτικής στρατηγικής, γιατί ήταν το «μάτι της Ανατολικής Μεσογείου». Όποιος τότε ήταν κάτοχος της νήσου των Κυθήρων, ήταν σε θέση να ελέγχει όλη την Ανατολική Μεσόγειο, δηλ. το διαμετακομιστικό εμπόριο της.

Ο Πάρης-Αλέξανδρος αγκυροβολεί μια νύχτα στο υπήνεμο λιμάνι της Σκανδείας στα Κύθηρα. Στην προστάτιδα του νησιού Θεά Αφροδίτη (Εικ. 19), ο Πάρης απέκρυψε την πολεμική του αποστολή και την κατασκοπευτική του διάθεση για το νησί και τα νότια παράλια της Πελοποννήσου, του βασιλείου του Μενελάου. Υποκριτικά ζήτησε από τη Θεά να τηρήσει την υπόσχεσή της (από τα καλλιστεία). Ο Πάρης εμφανίζεται από τον Όμηρο ως ένας νεαρός ερωτιδέας, σαν ένα γοητευτικό βασιλόπουλο του παραμυθιού, γεννημένο περισσότερο για ερωτικές περιπέτειες παρά για πολεμικά ανδραγαθήματα, όπως ήταν την εποχή εκείνη οι Έλληνες, ζυμωμένοι με τις μάχες σαν γενναίοι πολεμιστές. Ο Όμηρος μας λέγει ότι ο Πάρης είχε για σύμβουλό και οδηγό του τη Θεά του Έρωτα Αφροδίτη, η οποία λατρευόταν στα Κύθηρα και η οποία, από τη φύση της ήταν πρόθυμη πάντοτε να τον εμπλέξει στα ερωτικά σκάνδαλα. Η Ωραία Ελένη περισσότερο από θρύλος και ιστορία ήταν η Γυναίκα που στέκει σύμβολο όλων των εποχών, όχι μόνο για την ομορφιά της, αλλά και για τη δύναμή της. Το όνομά της μοιραία συνυφάνθηκε με τον φονικότερο πόλεμο εκείνης της εποχής, τον Τρωικό, αλλά και με το μεγαλύτερο μέρος της κλασικής μας φιλολογίας (μήλο της έριδος στο γάμο του Πηλέα και Θέτιδος). Η Αφροδίτη που κέρδισε το μήλο της έριδος από τον Πάρη (Εικ.

20), του υπεσχέθη να τον φέρει σε επαφή με την πιο ωραία γυναίκα της εποχής, την Ελένη της Σπάρτης. Ο Πάρις συνοδευόμενος από τον έμπιστο φίλο του Αινεία, με ένα πλοίο επισκέφτηκε σαν «φιλειρηνικό» βασιλόπουλο πρώτα τον οίκο των Τυνδαριδών στην Πελλάνα ή στις Αμύκλες και μετά με πλούσια δώρα το ανάκτορο του Μενέλαου στη Θεράπνη, πρωτεύουσα τότε του βασιλείου, κοντά στη σημερινή Σπάρτη. Εκεί ως «πρέσβης καλής θελήσεως» και ως ένα νέο, ωραίο και πλούσιο βασιλόπουλο, φιλοξενήθηκε με εγκαρδιότητα από τον Μενέλαο και τη σύζυγό του, βασίλισσα της Σπάρτης Ωραία Ελένη. Ο Μενέλαος ήταν επιβλητικός άνδρας, πρώτου αναστήματος, ξανθός, πράος, καλόκαρδος και ευγενικός. Πραγματικός άρχοντας.

ΙΕ. Η μοιραία φιλοξενία και η απρονοησία του βασιλιά Μενέλαου οδήγησαν την ήδη απογοητευμένη ερωτικά Ωραία Ελένη στην εκούσια απαγωγή με τον Πάρι

Σαν πολέμαρχος, από ειλημένη υποχρέωση έπρεπε να αποπλεύσει για την Κρήτη, δίνοντας εντολή να περιποιηθούν τον ξένο με όλους τους εθμικούς κανόνες της φιλοξενίας. Στην περίπτωση της εκούσιας απαγωγής της Ωραίας Ελένης το μοιραίο φαίνεται ότι είχε επέλθει, με την απρονοησία του αρειμάνιου, αλλά αφελούς πολέμαρχου συζύγου βασιλιά Μενέλαου. Αυτός, παρά τα είκοσι πέντε χρόνια ηλικίας που τον χωρίζαν από την ωραία σύζυγό του, βασίλισσα Ελένη, αποφάσισε για κάποιο λόγο να απουσιάσει. Άφησε λοιπόν τη φροντίδα της φιλοξενίας του πριγκιπόπουλου που έφθασε ξαφνικά στη Σπάρτη από την μακρινή Τροία, στη φημισμένη σαν την ωραιότερη γυναίκα της Ελλάδος, τη σύζυγό του βασίλισσα Ελένη. Ολόκληρη πολύτομη βιβλιοθήκη αποτελούν τα βιβλία που έχουν γραφτεί γι' αυτή και την παρουσιάζουν ως βασική ηρωίδα, εκτός από τα παρόμοια συναφή πάμπολλα θεατρικά έργα.

Η Ελένη, σύζυγος του Μενέλαου, βασιλιά της Σπάρτης, διψούσε για τις ισχυρές συγκινήσεις που δίνει ο μεγάλος έρωτας. Όταν ο Πάρις όμορφος, ψηλός, ξανθός, ευρύτερος και με εκφραστικά μάτια σαν θεός, πέρασε από τη Σπάρτη, ο Μενέλαος ευγενής και καλόκαρδος, δέχθηκε να φιλοξενήσει το βασιλόπουλο για λίγες μέρες, οι οποίες όμως στάθηκαν μοιραίες γι' αυτόν. Ο Πάρις από την πρώτη στιγμή που είδε την πανέμορφη βασίλισσα, τον κυρίευσε ένας παράφορος έρωτας. Η Ελένη τότε του εξομολογήθηκε με τη σειρά της ότι κι αυτή, ένας παρόμοιος μεγάλος έρωτας, την έδενε αυτόματα μαζί του, ήταν δε πρόθυμη να τον ακολουθήσει όπου κι αν πήγαινε. Σύμφωνα με το μύθο της «Τρανής Νεραΐδας» η Ελένη, η πεντάμορφη αυτή γυναίκα, η ωραιότερη σ' ολόκληρη την Ελλάδα, η πανέμορφη και εκλεκτή προστατευόμενη της Ουράνιας Θεάς Αφροδίτης, εγκατέλειψε ξαφνικά τον σύντροφο της ζωής της, τον βασιλιά της Σπάρτης Μενέλαο, ενώ ήταν η μόνη γυναίκα που στα Ομηρικά έπη τον είχε επιλέξει η ίδια ανάμεσα σε δεκάδες μνηστήρες. Σύμφωνα με το θρύλο ο έρωτας των δύο νεαρών υπάρξεων ήταν κεραυνοβόλος. Η Ωραία Ελένη εγκατέλειψε αμέσως τη συζυγική εστία και έφυγε με τον Πάρι, πριν ακόμη φθάσουν σε ερωτικές απολαύσεις, ίσως από τον φόβο μήπως προλάβει και επιστρέψει ο Μενέλαος. Ο τρομερός φτερωτός γιος της Αφροδίτης είχε ρίξει στην καρδιά της «ταυτισμένης» με τη Θεά Αφροδίτη και θεωρούμενη ως «σωσία» της «ωραιοπαθούς» και «αγαθομανούς», «ερωτομανούς» και «Νεραΐδοπαρμένης» Ελένης, τα πλέον δραστικά βέλη του (Εικ. 21). Έτσι η αφορμή για τον δεκάχρονο Τρωικό πόλεμο είχε δοθεί. Ένας τέτοιος φονικός πόλεμος είναι τρομακτικό ασφαλώς και για τις δύο αντιμαχόμενες παρατάξεις να έγινε με αφορμή μια γυναίκα. Παρά ταύτα οι άνθρωποι στους αιώνες που πέρασαν, είδαν την πράξη αυτή της Ωραίας Ελένης, με συγκατάβαση και θαυμασμό. Ιδιαίτερα για τους αισθηματίες Έλληνες, η Ελένη περισσότερο από μια βασίλισσα, ήταν μια γυναίκα, σύμβολο του αιώνιου κάλλους που ακτινοβολεί και δημιουργεί τα μεγάλα πάθη που τελικά, όπως η ομορφιά, δικαιώνει τα πάντα.

Η Ωραία Ελένη, λοιπόν, παίρνει αιφνιδίως την απόφαση να εγκαταλείψει το σπίτι της, την πατρίδα της, τον άνδρα της, τη μικρή της κόρη και τους συγγενείς της και να ακολουθήσει το γιο του βασιλιά Πριάμου τον Πάρι, για την ομορφιά του, τα νιάτα και τα πλούτη του. Ο ωραίος ποιητικός θρύλος της απαγωγής της ωραίας βασίλισσας Ελένης, από το ωραίο πριγκιπόπουλο της Τροίας, που αποθανατίστηκε από τη μεγαλόπνοη ποίηση του Ομήρου, ασφαλώς απηχεί μια αναμφισβήτητη ιστορική πραγματικότητα. Έτσι άναψε η θρυαλλίδα του Τρωικού πολέμου εξ αιτίας της απαγωγής αυτής και του εθνικού συναγερευμού των Ελλήνων που αισθάνθηκαν προσβεβλημένοι και επιχείρησαν τη μεγαλύτερη, τα χρόνια εκείνα, εκστρατεία κατά της Τροίας.

ΙΣΤ. Η πραγματική αιτία του Τρωικού πολέμου δεν ήταν η «αρπαγή» της Ωραίας Ελένης από τον Πάρι

Σήμερα είναι παραδεκτό ότι ο Τρωικός πόλεμος απηχεί μια πεζή Ιστορική πραγματικότητα. Η σύγχρονη Ιστορική έρευνα δεν αμφιβάλει ότι όλη αυτή η υπόθεση της απαγωγής της ωραίας βασίλισσας της Σπάρτης, Ελένης, από το πριγκιπόπουλο της Τροίας, με τη θεϊκή ομορφιά και τις χρυσές μπούκλες, που οδήγησε στον πόλεμο αυτό, δεν τον έκαναν οι Έλληνες για τα γλυκά μάτια της Ωραίας Ελένης, αλλά για τα ύψιστα εθνικά συμφέροντα. Ο πόλεμος αυτός ήταν αφορμή για την πρώτη εθνική συνένωση των Ελλήνων.

Παρ' ότι οι Έλληνες, από τα αρχαία χρόνια είναι ένας συναισθηματικός και ρομαντικός λαός, όμως από ιδιουσγκρασία και ιδιαίτερη ανθρωπολογική κοινωνική δομή, ήταν ανέκαθεν πρακτικοί άνθρωποι και ασφαλώς δεν θα αποφάσιζαν ποτέ την επιχείρηση ενός τόσο μεγάλου και εξοντωτικού πολέμου με 100.000 πολεμιστές και 1.200 πλοία,

για την απαγωγή μιας ωραίας γυναίκας και για την τιμή ενός απατηθέντος συζύγου, πράγμα άλλωστε συνηθισμένο σε όλες τις εποχές της ανθρώπινης ζωής. Την πραγματική αιτία συνοψίζουμε αμέσως παρακάτω:

Είναι σε όλους γνωστό ότι η Ελλάδα τα προϊστορικά χρόνια ήταν μια χώρα φτωχή, η δε καλλιέργεια της γης γινόταν δύσκολα, αφού δεν υπήρχαν «παχιά χώματα». Ο Ησίοδος επιγραμματικά έλεγε ότι ο Θεός όταν δημιουργούσε τον κόσμο, κοσμούσε το καλό χώμα σε άλλες χώρες και τα «αποκοσκινίδια» τα έριχνε στον Ελληνικό τόπο. Έτσι γεωφυσικά εξηγούσε τη δημιουργία των πολλών γυμνών Ελληνικών βουνών, τα βραχώδη νησιά μας και τους λιγούτους κάμπους. Η Ελλάδα τότε δεν είχε ούτε χρυσό, ούτε χαλκό, ούτε σίδηρο. Τις πολύτιμες αυτές ύλες, καθώς και κάθε είδος αξιόλογου προϊόντος τις εισήγαγε απ'έξω.

ΙΖ. Από τη φτωχή Ελλάδα οι πρόγονοί μας μπήκαν στη θάλασσα για τη δημιουργία της Ελλάδας του πλούτου και της ευημερίας

Ο Δημιουργός είχε προνοήσει η Ελλάδα να περιβρέχεται από παντού από θάλασσα. Αφού η φτωχή πατρική γη, αρνείτο στους γηγενείς Έλληνες την επιβίωση και τις στοιχειώδεις ανέσεις της ζωής, πρώτοι οι κάτοικοι των φτωχών νησιών των Κυθήρων, των Κυκλάδων, της Ιθάκης, της Κεφαλονιάς και πολλών νησιών από τα Δωδεκάνησα, κατά προτίμηση στράφηκαν προς τη Μικρά Ασία, όχι τυχαία, η οποία στο εξής έγινε η δεύτερη πατρίδα τους και σε λίγους αιώνες η κύρια εστία του Ελληνικού Πολιτισμού (Εικ. 22).

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρώτη φορά ενωμένοι οι Έλληνες συνέτριψαν το Ασιατικό κράτος της Τροίας που παρεμπόδιζε στην είσοδο των Δαρδανελίων την ελεύθερη επικοινωνία με τον Εύξεινο Πόντο (Εικ. 23). Τον στόχο τους αυτό οι γενναίοι Έλληνες, με μακρούς ηρωικούς και πολύ αιματηρούς αγώνες κατά των Τρώων και των βαρβάρων Ασιατών συμμάχων τους, τον επέτυχαν ολοκληρωτικά με τον δεκαετή Τρωικό πόλεμο, που άφησε χιλιάδες νεκρικές πυρές και στα δύο στρατόπεδα. Την απήχηση του πολέμου αυτού βρούσκουμε στην Ιλιάδα του Ομήρου. Ο Όμηρος στα έπη του τραγούδησε το εκθαμβωτικό θαύμα του Μυκηναϊκού πολιτισμού, δηλ. μια Ελλάδα του πλούτου και της ευημερίας (Εικ.24). Οι Έλληνες για να εξασφαλίσουν το κλειδί προς τον Εύξεινο Πόντο, δηλ. την είσοδο στα Δαρδανέλια απεφάσισαν ενωμένοι για πρώτη φορά τον πείσιμονα αυτόν πολύνεκρο Τρωικό πόλεμο, η κήρυξη του οποίου ως πρόσχημα είχε την απαγωγή της Ωραίας Ελένης, βασίλισσας της Σπάρτης και σύζυγο του Μενελάου, από το ωραίο βασιλόπουλο Πάρη-Αλέξανδρο, γιο του βασιλιά της Τροίας Πριάμου. Στην πραγματικότητα, όπως απέδειξαν και οι καταπληκτικές αρχαιολογικές ανασκαφές, η πολεμική εκστρατεία των Αχαιών που ξεκίνησε από την Αυλίδα με τη θυσία της Ιφιγένειας και τελείωσε με την άλωση της Τροίας, που τραγουδήθηκε από τον Όμηρο, χάρισε την τελική νίκη στους Έλληνες, εις δε την Ανθρωπότητα και τον Πολιτισμό δύο αθάνατα δώρα, την Ιλιάδα και την Οδύσεια. Το τελευταίο αυτό επίτευγμα αναμφισβήτητα αποτελεί μια αθάνατη πνευματική κληρονομιά για όλη την πολιτισμένη ανθρωπότητα, αφού ο Όμηρος με την ποιητική μεγαλοφυΐα του δεν είχε την πρόθεση να απευθυνθεί σε μια μικρή κοινωνία ανθρώπων, αλλά στην πανανθρώπινη έννοια της κοινωνίας όλων των ανθρώπων, όλων των εποχών. Ο πόλεμος αυτός είχε τρομερή απήχηση στον αρχαίο κόσμο και τα διάφορα επεισόδιά του ενέπνευσαν τους τραγικούς ποιητές και πλειάδα καλλιτεχνών και εξακολουθούν να εμπνέουν. Σύμφωνα με τη διήγηση του λαϊκού παραμυθιού της Τρανής Νεράιδας, που έχει διασώσει η Λαϊκή Ιατρική Παράδοση, εκεί βρούσκουμε περισσότερες λεπτομέρειες για την εκούσια απαγωγή της Ωραίας Ελένης και του Πάρη.

¹Χρίστος Θ. Οικονομόπουλος, Παιδοχειρουργός, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών

²Αλεξάνδρα Χρ. Οικονομοπούλου, Ιατρός